

DEN OMÖJLIGA TVÅSTATSLÖSNINGEN

Anteckningar om gårdagens vidriga förintelsekrig i Nordamerika och våra dagars systematiska utrotning av palestinier i Västasien

av

Mats Parner

”De gav oss många löften, fler än jag kan minnas, men de höll bara ett enda av dessa löften: de lovade att ta vårt land och de tog det.”

(Oglala-siouxernas hövding Red Cloud)

☪☪☪ Under 30-årsperioden 1860-1890 kämpade blottställda rödskinn så gott som dagligen mot välnärda blekansikten i ett lika utdraget som utsiktslöst krig i bergen och i slättlandskapen väster om Mississippi i norra Amerika. Sakta men säkert maldes indianstammarna ner en efter en av mörkblå krigsherrar i de vita förbanden: navajos, comancher, poncas, kråkor, svartfötter, cheyenner, apacher, modocer, arapahoer, kiowas, siouxer (oglalas, minneconjouer, hunkpapas, santeer, bruléer) o s v, o s v i en aldrig sinande ström. Washingtons politik var notoriskt rå och brutal. De rödas ombud var i sin tur påfallande eftergivna och troskyldiga. Av lätt insedda skäl saknade de också all erfarenhet av politiskt och diplomatiskt rävspel.

”Ja, dessa *indios* är så fogliga och så fredliga”, hade snedseglaren Christofer Columbus skrivit i ett numera drygt 500-årigt brev hem till äkta makarna Ferdinand och Isabella, ”att deras likar torde saknas här på jorden”.

(Alltsedan CC:s seglatser kallar vi som bekant den amerikanska urbefolkningen för ‘indianer’, dess icke indiska härstamning till trots.)

Strängt taget lyckades de röda koordinera sina stridskrafter bara vid ett enda tillfälle under den nyssnämnda 30-årsfasen, och det var också enda gången som de kunde bokföra en odiskutabel triumf på slagfältet, alla mindre kontroverser och sammanstötningar oräknade. Detta hände sig 1876 i den månad då gräset byter färg (smultronmånaden), och lokaliteten var de otillgängliga Black Hills (*‘Paha-Sapa’*) i South Dakota. Sedan urminnes tider befann sig detta bergmassiv i de rödas händer, och enligt 1868 års fredsfördrag skulle det förbli på det viset i, som det hette, ”all framtid”.

Denna fördragstext ger klara besked även i andra avseenden: ”Inga vita äger rätt att bosätta sig på detta område /Black Hills/ eller att ta det i besittning ... och de vita äger heller ingen rätt att färdas över området utan indianernas samtycke”. Vad som här dekretas kan vi rimligen tolka bara på *ett* sätt. Men ändå skulle dessa högtidliga löften visa sig precis lika värdelösa som alla de tidigare löftena, och detta långt innan avtalsbläcket hunnit torka.

Saken var nämligen den att man, plötsligt och oförmodat, hittat guld i Black Hills under 1870-talets första hälft, och med detta ändrades scenariot drastiskt. Fyndvägen upp till glittret måste rensas från obehöriga och säkerställas för de ädla metallplutoner som redan låg i startgroparna med hackor och spadar, vita i synen och med nervtrådarna på spänn. I juni –76 befann sig hela tre arméavdelningar på marsch norrut – Crooks, Gibbons och Custers raska soldathorder – för att oskadliggöra och helst likvidera de röda, allt i enlighet med sin fosterländska plikt.

Under tiden hade nästan 10 000 indianer samlats i höglandet vid Ash Creek. Sioux-stammarna härskade tack vare sin numerär, men de hade sällskap bl a av cheyenner och arapahoer.

En första kraftmätning ägde rum lördagen den 17:e med Crazy Horse och George 'Three stars' Crook som huvudfiender i den tropiskt flimrande sommarvärmen. Ca 700 oglaladragoner och 1350 blårockar slogs mot varann i floddalar och på bergskammar tills Crook slutligen drog sig tillbaka, i grunden besegrad. Drabbningen är känd som "Rosebud-striden" i det vita lägret och, betydligt mångordigare, som "Kampen där systemen undsatte brodern" på den indianska sidan – och detta av nog så påtagliga skäl: Chief-Comes-in-Sight, en av cheyennernas hövdingar, fick sin häst dödad mitt i stridsvimlet och beredde sig på en tillvaro i de sälla jaktmarkerna ... men i samma ögonblick kom hans lillasyster, Buffalo-Calf-Road-Woman, ridande i flygande fläng, hjälpte brodern upp på hästryggen (den levande hästens) och förde i nästa blink hela ekipaget i säkerhet.

Söndagen den 25 juni blev nästa märkesdag. Då var tiden inne för en av (krigs)historiens mest omskrivna och genomtröskade händelser, slaget vid Little Bighorn eller "General Custers sista strid". När mörkret föll över slagfältet sent den aftonen befann sig G A 'Hard Backsides/Long Hair' Custer inte längre i livet, och med generalen hade samtliga 212 i 7:e kavalleriregementet gått till sina fäder. Ett regelrätt förintelseslag hade utkämpats. Hövdingen Kill Eagle berättade långt senare att indianerna "kom svärmande som bin ur en bikupa" från alla håll, och Pte-San-Waste-Win, en indian kvinna, framhöll att de röda skred till verket med lika delar "ursinne och dödsförakt". Custers blårockar hade gripits av panik. Allt var över på mindre än en timme.

Det oaktat framstår Little Bighorn som själva sinnebilden för en "pyrrhusseger". Splittring och tvedräkt väntade runt hörnen. För att undfly unionsarméerna begav sig de rödas främste ledare Tatanka Yotanka (Sitting Bull) norröver med sina hunkapas till 'den stora mormoderns rike', således till drottning Victorias Kanada, och redan 1877 mötte Crazy Horse döden i den månad då hjortarna skrapar jorden med sina hovar (september), efter att ha blivit förrådd av Little Big Man.

Den som påstår att folkmordet på indianerna i praktiken redan effektuerats mot slutet av 1870-talet gör sig knappast skyldig till någon överdrift.

☪☪☪ Nybyggare, rälsarbetare, guldsökare, boskapsuppfödare, frontsoldater, äventyrare och annat löst folk i den amerikanska västern tyckte för det mesta illa om indianerna. Rasfördomar och oskrymtad rasism hade satt djupa spår i de flestas medvetande. Ja, urinvånarna stämplades i allmänhet som okultiverade och blodtörstiga; de uppfattades som våldsamma, lögnaktiga och demoniska och ansågs besläktade med löss och annan ohyra.

Enligt en vanlig tankefigur behövde de röda kristnas och deras jaktmarker begränsas. "Mindre mark och mera religion" hette följaktligen den medicin som vita läkekonstnärer ordinerade.

I ett kongressbeslut 1866 tillskrevs alla människor i Förenta Staterna "lika rättigheter" med ett viktigt undantag – de ursprungliga invånarna! I denna galenskap fanns ett mått av konsekvens: så sent som den 3 november 1883 fastslog USA:s Högsta domstol att amerikanska indianer av födseln är såväl "främmande" som "beroende" unionsobjekt. Först år 1924 godtogs indianerna som medborgare i Staterna (vid en tidpunkt då alla indianska strukturer sedan länge raserats).

Faktum är att europeiska invandrare en gång i tidernas gryning lade vantarna på Nordamerikas vidsträckta arealer med gudomlig sanktion. Kontinenten erövrades i själva verket, djärves man påstå, i nära samverkan mellan pionjärerna och Gamla Testamentets strängt straffande gudom. För att rättfärdiga den föreställningen lanserades begreppet *'Manifest destiny'*, ödesmanifestet, omkring 1850.

Jämlikt detta manifest är de vita till all lycka förutbestämda att härska över Nordamerika på de rödas bekostnad i kraft av sina överlägsna, av Herren Gud givna, rasegenskaper. Kontinentens alla rikedomar ligger där de ligger tack vare en nådig försyn, och de kan uppfattas som legitim belöning ”för de djärva andarna i civilisationens europeiska förtrupper”, heter det salvelsefullt i en representativ programtext från 1870. Därför måste indianerna, fortsätter man lika cyniskt, ”stiga åt sidan eller övermannas av emigrationens framvällande och ständigt växande flodvåg. Samme outgrundlige domare som påbjöd Roms undergång har uttalat förintelsedomens över de röda också i Amerika”.

Så långt (ödes)manifestet och Den heliga skrift. Dessbättre finns långt mer uppbygglig läsning att tillgå för den som så önskar.

Begrav mitt hjärta vid Wounded Knee med den kompletterande titeln **Erövringen av vilda västern ur indianskt perspektiv** (Karneval 2008) utkom första gången redan 1970, har sålts i mer än fem miljoner exemplar genom åren och är förmodligen det viktigaste, och bästa, verket genom tiderna i sin genre: de nordamerikanska indiankulturernas och indiankrigens. Författare är Dee Brown (1908-2002) och Karnevals nyutgåva, 450 sidor lång, är den första kompletta på svenska språket.

Dee Browns arbetssätt tillhör knappast de mer gängse. Han skriver lågmält men formulerar sig uttrycksfullt och pregnant utan att för den skull driva några teser. Från dokumenterar han – och han gör så med hjälp av urkunder, originalhandlingar och förstahandskällor av ett omfång som trotsar all beskrivning. Indianmassakrerna i Sand Creek, i Washita, i Camp Grant, i Wounded Knee (etc, etc) passerar revy med sina hundratals, ibland närmare tusentals, slaktade röds�inn, från och till uteslutande kvinnor/barn/åldringar. Inga bataljer eller sammandrabbningar mellan röda och vita tycks för obetydliga för att återberättas, inga nedsättande tillvitelser för likgiltiga för att citeras. DB:s ambition och samme mans noggrannhet är av det pedantiska slaget. (Detta omdöme skall tolkas som oreserverat beröm, ingenting annat.)

Jag skall tillstå att det någon gång fanns en viss anständighet även i de övre luftlagren. Varken Abraham Lincoln eller Ulysses Grant, presidenterna, kan betecknas som indianvänner, men de uppträdde trots allt inte som dåtida John Wayne-cowboys. Dock förblev Vita Huset i det stora hela så vitt som det kunde.

Många av Browns personteckningar är utsökta. I den slutliga analysen framstår ett par av hans otaliga indianpersonager, medger han själv på s. 31, som ”de kanske mest heroiska amerikaner som någonsin levat”.

☺☺☺ När jag läst de 100 första sidorna i ”Begrav mitt hjärta...” insåg jag att boken handlar inte bara om Nordamerika; indirekt skildras även konflikten i Västasien mellan palestinier och israeler.

Likheterna mellan Nord och Väst och mellan förr och nu är uppenbara. Också staten Israel har upprättats med gudomlig sanktion, och makthavarna i Tel Aviv har precis som deras kolleger i 1800-talets Washington reflexmässigt brutit mot nära nog alla ingångna avtal. De

styrande har vidare förbehållit sig rätten att inskränka och begränsa livsmöjligheterna för alla icke önskade invånare på det egna territoriet, och man har kunnat göra så med stöd främst av USA.

I princip, och än mer i praktiken, är det ett apartheidsystem som upprätthållits.

Staten Israels historia är de upprepade avtalsbrottens historia. När Israel antogs som medlem i Förenta Nationerna (våren 1949) lovade man att respektera de bägge FN-resolutionerna av den 29 november 1947 respektive 11 december 1948. Den förra resolutionen är identisk med FN:s delningsplan (med dess väl preciserade gränser mellan Israel/Palestina i konfliktområdet), och den senare garanterar de palestinska flyktingarnas rätt att återvända hem. Som de flesta känner till följde staten Israel aldrig de utfästelser man gjort. På den vägen har det sedan fortsatt. Med support från Vita Huset har man kunnat ta sig vilka friheter som helst i regionen.

När detta skrivs under senare hälften av den stränga köldens månad (januari), står de israeliska stridskrafterna just i begrepp att avbryta 'operation gjutet bly' i utomhusfängelset Gaza. Under de gångna veckorna har mer än ettusen oskyldiga människor slaktats i en regelrätt massaker av vit blårockstyp à la 1800-talets Nordamerika. Kvinnor, barn och åldringar. Dessbättre finns en avgörande skillnad mellan förr och nu: Israel kan aldrig vinna en total förintelseseger. De röda var jämförelsevis få, men araberna är många.

Det heter att en "tvåstatslösning" är önskvärd. Också under indiankrigens dagar aktualiserades gång efter annan olika lösningar med två etniskt avskilda statsbildningar, en mindre (röd) och en större (vit). Planerna förverkligades aldrig på grund av den ena partens oavbrutna sabotage. Den militärt starkaste sidan önskade hela territoriet för sin egen del. Frågan är vad den militärt starkare sidan i Mellanöstern ytterst vill. Israels framfart på Västbanken påminner osökt om de vitas hänsynslösa exploatering av Black Hills. En reell "tvåstatslösning" i vår tid förutsätter att staten Israel godtar 1967 års gränser. Men är det alternativet längre realistiskt?

Vi lever i historien. Det förflutna är aldrig frånvarande utan blott en annan form av närvaro.

Mats Parner

DEN OMÖJLIGA TVÅSTATSLÖSNINGEN